

Alen Šabanović, MA

PREPREKE RAZVOJU KULTURNOG TURIZMA ZENIČKO-DOBOJSKOG KANTONA

Sažetak

Zeničko-dobojski kanton raspolaže značajnim kulturno-turističkim potencijalom koji predstavlja resursnu osnovu za razvoj kulturnog turizma te moguću buduću alternativu još uvijek dominantnoj industrijskoj proizvodnji. Cilj ovog rada je utvrditi stanje kulturnog turizma u Kantonu, te prepreke njegovom razvoju. Istraživanje je provedeno metodom polustrukturiranog intervjua gdje je obuhvaćeno 36 ispitanika iz tri ciljne grupe (predstavnici institucija kulture, predstavnici turističkih agencija, te predstavnici Ministarstava, općinskih i gradskih službi nadležnih za sektore kulture i turizma). Osim podataka prikupljenih pomenutom metodom, izvršena je analiza strateških dokumenata razvoja na području Zeničko-dobojskog kantona, čime se nastojala utvrditi prisutnost i način tretiranja kulturnog turizma kao faktora budućeg razvoja Kantona. Rezultati istraživanja djelimično će biti prezentirani i u strateškom dokumentu razvoja kulturne politike ZDK.

Ključne riječi: *Zeničko-dobojski kanton, turizam, kulturni turizam, kulturno-turistički potencijal, održivi razvoj, prepreke razvoju, strategija razvoja.*

Uvod

Percepcija kulture kao neprofitnog sektora, uveliko je promijenjena sa razvojem i ekspanzijom kulturnog turizma. Rezultat jakog ekonomskog razvoja na zapadu doveo je do pojave društvenih slojeva koji mogu priuštiti posjete različitim destinacijama. Pojava novih društvenih slojeva također je uzrokovana porastom u nivou obrazovanja turista. *Broj ljudi koji ulaze u visoko obrazovanje u Evropi danas je oko tri puta veći nego prije 30 godina. To znači da je više ljudi u poziciji da tumači i cijeni kulturu koju predstavljaju 'visoke' kulturne atrakcije kao što su muzeji, pozorišta ili opera.* (Richards, 2003)

Iako je masovni turizam (pod utjecajem ekonomskog razvoja) doživio svoj vrhunac sredinom 20. stoljeća, kao turistički koncept primjenjiv u praksi se sve više napušta zbog zastupanja ideje održivog razvoja, te se fokus tržišta okreće održivim modelima, te odgovoru na partikularne turističke interese i selektivne oblike turizma kao što je kulturni turizam.

Kada je u pitanju definiranje kulturnog turizma, većina autora ističe da ne postoji univerzalna definicija, zapravo, postoji nekoliko termina koji se koriste kako bi se označila ova vrsta turizma. *Neki ga nazivaju kulturnim turizmom, neki turizmom baštine, neki turizmom kulturnog naslijeđa. Svi, međutim, dijele istu odgovornost: da upoznaju turistu sa onim što određeni grad, regiju ili zemlju čini drugačijim i zanimljivim, bilo da se radi o umjetnosti, kulturi, historiji ili svemu zajedno.* (Jelinčić, 2008). Uz ovu konstataciju, Danijela Angelina Jelinčić kulturni turizam definira kao *posjete osoba izvan mjesta njihovog stalnog boravka motivirane u cjelosti ili djelimično interesom za povijest, umjetnost, baštinu ili stil života lokaliteta, regije, zemlje.* (Jelinčić, 2008).

Visoko razvijena kapitalistička društva stvorila su iznimno kompetitivno okruženje, gdje su prethodni modeli finansiranja i marketinga postali neadekvatni. Za zemlje u procesu tranzicije (poput Bosne i Hercegovine) ovaj se problem posebno odrazio na institucije kulture, koje su kao jedan od nosioca kolektivnih identiteta, u prethodnom političko-ekonomskom sistemu uživale stalne i sigurne finansije od strane države, međutim, u poslijeratnom periodu, stalni nedostatak budžetskih sredstava primorao je ustanove i organizacije kulture da potraže alternativne načine finansiranja. Kao jedan od odgovora na ovaj problem pojavljuje se uvezivanje sektora kulture i turizma, čime se kulturi daje dimenzija profitabilnosti koja postaje neophodna za njen opstanak i razvoj u „novom“ kontekstu. *S organizacionog stanovišta, kulturni turizam je izlazak kulture na turističko tržište sa kulturnim i umetničkim proizvodom koji ima kulturnu i ekonomsku vrednost.* (Đukić Dojčinović, 2005)

Ovakav pristup također se pokazao idealnim za promociju kulture, jer se turistički interes često upravo usmjerava ka tim sadržajima. Sa promjenom pristupa kulturi, također dolazi i do promjene u ulozi kulturnih institucija koje u novom kontekstu postaju aktivni sudionici na tržištu kulture. Uprkos uzajamnim benefitima koje sektori kulture i turizma uživaju kroz kulturni turizam, ova oblast suočava se sa nekolicinom izazova u oblasti menadžmenta. Bob McKercher i Hilary du Cros daju primjer koji se odnosi na kulturnu baštinu kao kulturno-turistički resurs. *Jedan od paradoksa kulturnog turizma je da, iako odluka o ulasku u ovaj sektor mora biti vođena turističkim razmatranjima, njegovim resursima se dominantno upravlja prema principima menadžmenta kulturne baštine. Izazov s kojim se suočava sektor kulturnog turizma je pronaći ravnotežu između turizma i upravljanja kulturnom baštinom.* (McKercher, du Cros, 2002)

Kulturno-turistički potencijal Zeničko-dobojskog kantona

Kulturno-turistički potencijal Zeničko-dobojskog kantona sastoji se od tri osnovna segmenta: kulturno-historijsko naslijeđe, kulturne manifestacije te institucije kulture.

Kulturne manifestacije se organizuju u svim općinama Zeničko-dobojskog kantona. Neke od najznačajnijih odvijaju se u Zenici: *Festival bh drame, Zeničko proljeće* te u organizaciji Muzeja grada Zenica *Tragovima Bosanskog kraljevstva*. Također, u Općini Maglaj organizuje se *Studentsko ljeto* (koje baštini najdužu tradiciju na ovom području), te *Dani Zaima Muzaferije* u Gradu Visoko.

Na području Zeničko-dobojskog kantona se nalaze neki od najznačajnijih kulturno-historijskih spomenika Bosne i Hercegovine: nekropola stećaka „Mramorje“ u Musićima, Općina Olovo, koja je na UNESCO-voj listi svjetske baštine, Mile – kraljevsko stolno, krunidbeno i grobno mjesto bosanskih kraljeva za vrijeme srednjovjekovne Bosne, kraljevski grad Bobovac, srednjovjekovne tvrđave u Maglaju, Tešnju i Vranduku, značajni vjerski objekti itd. Na području Zeničko-dobojskog kantona se nalazi 58 nacionalnih spomenika. (Delibašić, 2018)

Uz odgovarajuću podršku institucija koje upravljaju ovim lokalitetima, adekvatnu infrastrukturu i strateške razvojne dokumente koji bi obezbijedili put za njihovo uspješno i održivo korištenje u oblasti turizma, potencijal ovih lokacija mogao bi uticati na ekonomski razvoj područja Kantona, te obezbijediti i potrebna sredstva za njihovo održavanje. Pregled

institucija kulture po općinama i gradovima Zeničko-dobojskog kantona prikazan je u tabeli ispod.

Grad/Općina	Institucije kulture
Breza	Opća biblioteka „Muhamed Kantardžić“ Breza
Doboj Jug	Opća Biblioteka Doboj Jug
Kakanj	Gradska biblioteka Kakanj; Kulturno-sportski centar Kakanj
Maglaj	Opća biblioteka „Narodna biblioteka“ Maglaj; Dom kulture Maglaj
Olovo	Centar za kulturu, sport i informisanje; Gradska biblioteka Olovo
Tešanj	Muzej Tešanj; Opća biblioteka Tešanj; Centar za kulturu i obrazovanje Tešanj
Usora	Opća knjižnica Usora
Vareš	Centar za kulturu i edukaciju Vareš; Opća biblioteka Vareš
Visoko	Zavičajni muzej Visoko, Gradska biblioteka Visoko, Galerija "Likum'76" Visoko, „Centar za kulturu i edukaciju“ Visoko
Zavidovići	Javna biblioteka Zavidovići; Centar za kulturu Zavidovići
Zenica	Bosansko narodno pozorište; Muzej Grada Zenica; Opća biblioteka Zenica
Žepče	Opća biblioteka Žepče; Dom kulture Žepče

Tabela 1. Institucije kulture - Zeničko-dobojski kanton

Rezultati istraživanja

Iako u Zeničko-dobojskom kantonu postoji veliki broj institucija kulture koje vrlo često imaju nadležnost nad organizacijom kulturnih manifestacija te upravljanju lokalitetima kulturne baštine, njihova nadležnost i uloga u pogledu turističkih aktivnosti i dalje ostaje nejasna. Dakle, ne postoji jasan nosilac i koordinator turističkih aktivnosti, pa samim tim i aktivnosti kulturnog turizma. U odnosu na ovu problematiku, ispitanici su pružili uvid o ulozi turističkih agencija. Istraživanje je pokazalo da većina kulturnih institucija u Kantonu nema bilo kakav oblik saradnje sa turističkim agencijama. Kao osnovne razloge za takvo stanje, predstavnici institucija kulture (I 25-36) navode sljedeće:

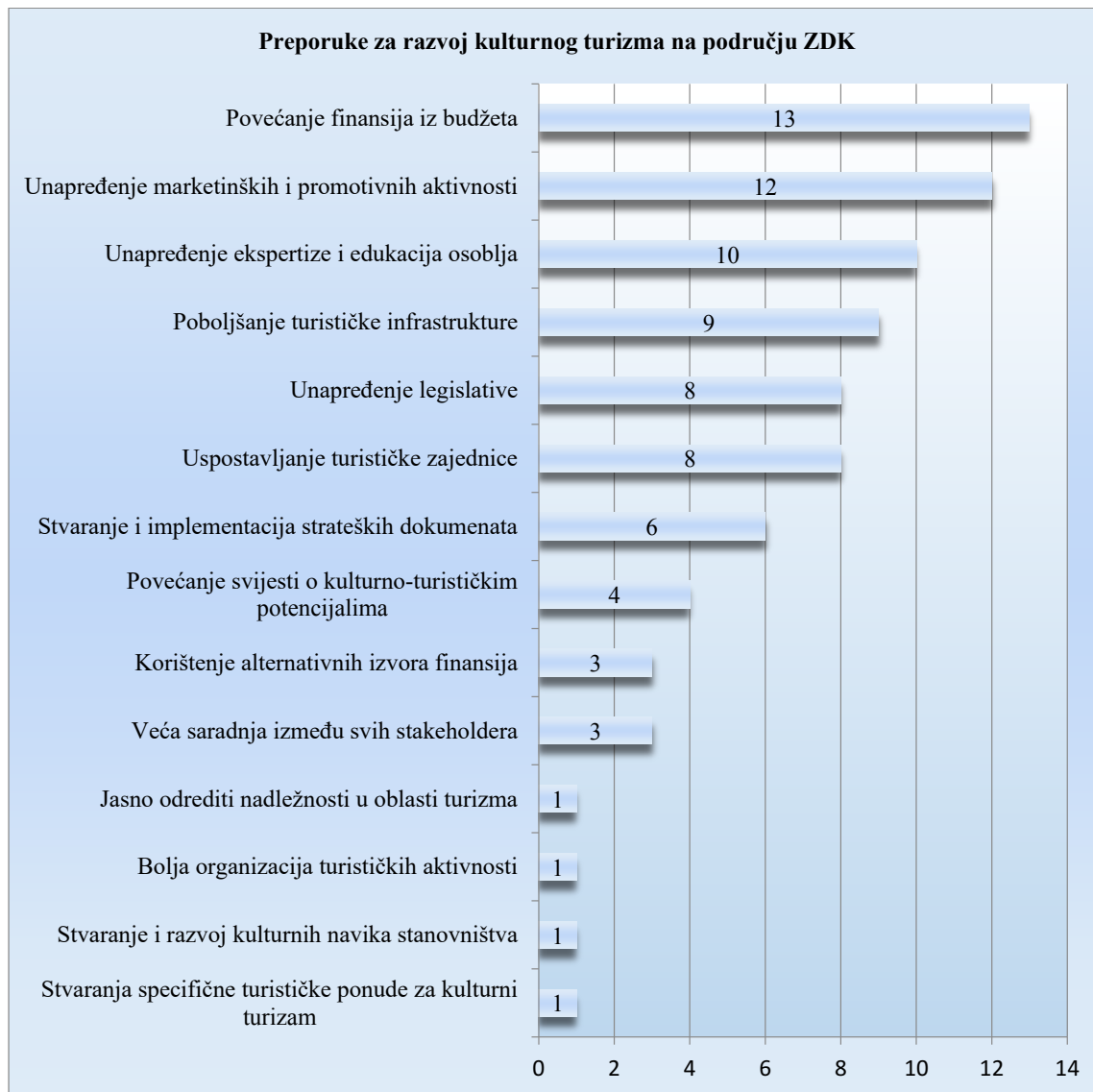
- Nedostatak *incoming* turističkih agencija
- Nepostojanje turističke zajednice
- Fokus turističkih agencija na školske posjete kulturnim institucijama
- Nedostatak zainteresovanosti turističkih agencija

Nedostatak aktivnosti turističkih agencija u sektoru kulturnog turizma Zeničko-dobojskog kantona također je obuhvaćen istraživanjem. Njihovi predstavnici (I 1-12) navode sljedeće razloge za trenutno stanje:

- Nedovoljna potražnja za takvom vrstom turističkih sadržaja
- Fokus turističkih ponuda na druge vrste turističkih potencijala
- Fokus privatnog sektora na princip ponude i potražnje
- Nedovoljan broj stranih turista za stvaranje specifične ponude kulturnog turizma

- Neuređenost i neuslovnost određenih lokaliteta kulturne baštine za turističke svrhe
- Veća ulaganja od strane Kantona kao preduslov za njihovu aktivniju participaciju

U okviru istraživanja, ispitanici (I 1-36) su prepoznali i druge elemente kao prepreke razvoju kulturnog turizma te preporučili unaprijeđenja u sljedećim segmentima:

Grafikon 1. Preporuke za razvoj kulturnog turizma na području ZDK

Kao što je prikazano u Grafikonu 1, najveći broj preporuka se odnosi na povećanje sredstava iz budžeta Kantona i općina Zeničko-dobojskog kantona, dok se znatno manji broj preporuka odnosi na korištenje alternativnih izvora finansija. Ispitanici su kao ključne probleme također prepoznali:

- Nedostatak marketinških i promotivnih aktivnosti
- Nedovoljna ekspertiza osoblja u oblastima turizma i kulture
- Nedovoljno razvijena turistička infrastruktura

- Nedostatak i neadekvatnost regulatornog, zakonskog okvira
- Nepostojanje turističke zajednice
- Nepostojanje specifičnih strateških dokumenata razvoja te nezadovoljavajući nivo njihove implementacije

Kada govorimo o problemu zakonskog okvira u oblasti turizma, najveća prepreka u Zeničko-dobojskom kantonu jeste nepostojanje zakona koji uređuje ovu oblast. Jedan od ispitanika istraživanja (I 13) pružio je sljedeći uvid:

Mi smo u jednom vakumu već 5-6 godina, kada je u pitanju sistemski razvoj turizma na području Zeničko-dobojskog kantona. Do toga je došlo jer je oblast turizma Ustavom i propisima uglavnom na nivou Federacije. Podijeljene su nadležnosti između Kantona i Federacije u određenim stvarima ali propisi koji su se odnosili na uređenje oblasti turizma i organizacije sistema turističkih organizacija ili turističkih zajednica, bili su na nivou Federacije. Zakon o turističkim zajednicama i promociji turizma 2014. je presudom Ustavnog suda stavljen van snage i nažalost do danas se na nivou Federacije nije postigao kompromis za donošenje novog zakona o turizmu. Pojedini kantoni u međuvremenu su iskoristili taj jedan zakonski vakuum i donijeli su svoje kantonalne propise. Zeničko-dobojski kanton još uvijek nije. Imali smo jedan prijedlog prema Skupštini prije dvije godine koji nije prošao daljnju proceduru, a međuvremenu se u potpunosti ugasila turistička zajednica jer nepostojanjem zakonskog osnova njenog postojanja, prestao je i da postoji osnov za njeno finansiranje, tako da se ona ugasila u martu 2020. godine.

Kao što se može zaključiti iz odgovora, nadležnosti za oblast turizma nisu centralizirane, već su prema Ustavu, podijeljene između Kantona i Federacije Bosne i Hercegovine. Također, zakon koji bi uređivao ovu oblast, još uvijek ne postoji u Zeničko-dobojskom kantonu, te se njegovo donošenje suočava sa brojnim preprekama. U odnosu na prepreke s kojima se donošenje ovakvog zakona suočava, ispitanik (I 13) je dao sljedeći odgovor:

Ranije je turistička zajednica bila organizovana na način da nju čine privredni subjekti iz oblasti turizma. Na taj način je ona i danas organizovana u Kantonu Sarajevo, u Tuzlanskom kantonu, u Hercegovačko-neretvanskom kantonu. Dakle, ona ima skupštinu čiji su članovi predstavnici privrednih subjekata iz oblasti turizma, koji plaćaju članarinu toj zajednici. Međutim, ta članarina, koju su bili obavezni plaćati privredni subjekti, je bila veliki kamen spoticanja. Oni su tvrdili da je to parafiskalni namet i zahtijevali su cijelo vrijeme da im se ukine ta obaveza. U ovoj proceduri donošenja propisa, mi imamo pored svih ovih organa kojim moramo dostaviti mišljenje, i obavezu da to dostavimo Ekonomsko-socijalnom vijeću, koje je formirano u okviru Skupštine Zeničko-dobojskog kantona, koje također daje svoj stav vezano za taj zakon. Ekonomsko-socijalno vijeće je predstavnik organa uprave, privrednih subjekata, udruženja, predstavnika, sindikata. Oni su tad na taj zakon reagovali, i privrednici pokazali inicijativu na način da su isforsirali da se ne usvoji, jer je taj zakon opet predviđao plaćanje članarine. Zato taj zakon nije išao u proceduru. Sada radimo zakon, koji će turističku zajednicu preusmjeriti na finansiranje iz budžeta. U prethodnom zakonu, ona se finansirala iz pomenutih članarina, boravišnih taksi, donacija i drugih

dobrovoljnih naknada. Dakle, članarine su bile najveći problem. Sad smo to regulisali na način da se plaća barem rad turističke zajednice, u smislu njenog funkcionalnog dijela, uposlenika i tih stvari, jer ako nema članarine, morate naći određeni način finansiranja.

Posljedice nepostojanja adekvatnog zakonskog okvira za oblast turizma, direktno se odražavaju na stanje turizma u Kantonu, pa samim tim i na konkretne turističke aktivnosti i njihovu koordinaciju. *Poslovi na izradi i unapređenju turističke ponude na području gradova i općina u ZDK su se sveli na usputnu djelatnost organizacija i institucija kulture koje nemaju adekvatan i osposobljen kadar kako bi te poslove uspješno realizovale.* (Delibašić, 2018)

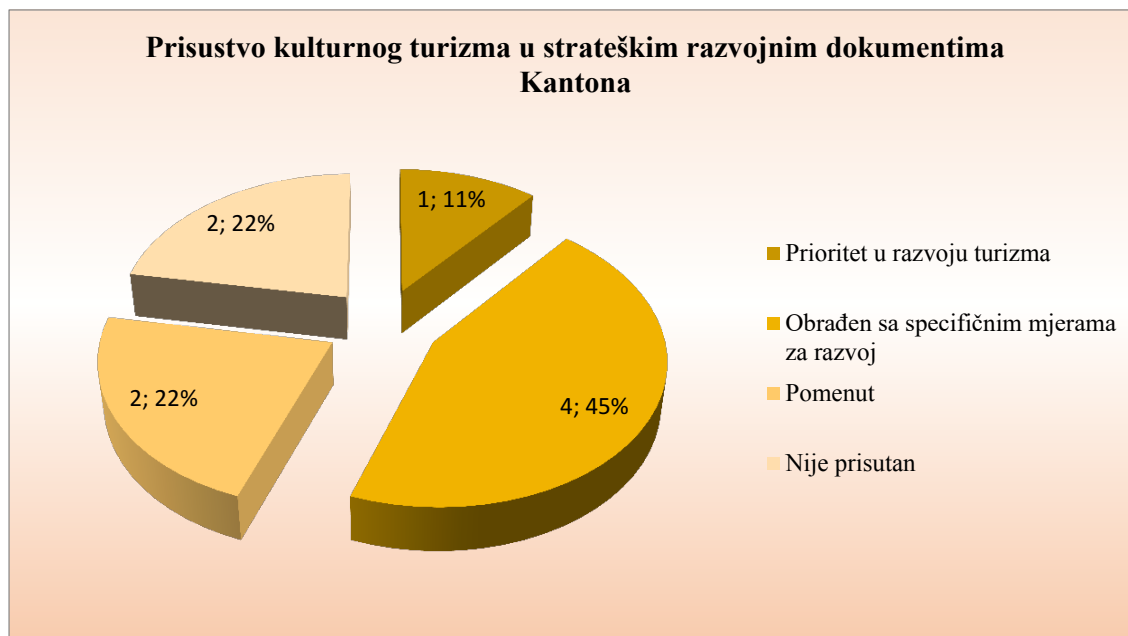
Osim prepreka u zakonskom okviru, razvoj kulturnog turizma na području Zeničko-dobojskog kantona također se suočava sa drugim nedostacima javne politike, koji se odnose na postojanje specifičnih javnih poziva, budžetskih stavki, te strateških razvojnih dokumenata. Iz podataka prikupljenih od nadležnih ministarstava i općinskih službi, ustanovljeno je da ne postoje specifični javni pozivi koji bi podržali projekte usmjerene u njegov razvoj, dok u budžetu Kantona kao i u općinskim budžetima, ne postoje specifične stavke iz kojih bi se finansirali projekti iz oblasti kulturnog turizma. Trenutno, projekti iz ove oblasti se većinski finansiraju iz budžetskih stavki za kulturu ili sport općenito, dok se komisije za odabir projekata u najvećem broju slučajeva sastoje se od službenika općinskih službi.

Kada je riječ o strateškom pristupu razvoju kulturnog turizma, istraživanje je pokazalo da na području Zeničko-dobojskog kantona ne postoje specifične strategije razvoja koje se odnose na oblast kulturnog turizma. Numerički pregled strateških dokumenata koji se odnose na turizam općenito, može se vidjeti na sljedećem dijagramu.

Grafikon 2. Strateški razvojni dokumenti vezani za turizam u okviru ZDK

Iako u Zeničko-dobojskom kantonu još uvijek ne postoje specifični strateški dokumenti koji bi poticali, te usmjerili razvoj kulturnog turizma, ovaj oblik turizma razmatran je i predstavljen u nekoliko analiziranih strateških dokumenata. Sljedeći grafikon prikazuje prisustvo i način tretiranja kulturnog turizma u pomenutim dokumentima.

Grafikon 3. Prisustvo kulturnog turizma u strateškim razvojnim dokumentima Kantona

Rezultati pokazuju da se kulturni turizam pominje u značajnom broju strategija razvoja, te da nekolicina dokumenata definira specifične mjere i ciljeve koje se odnose na njegov razvoj, međutim, bitno je napomenuti, da se među tim dokumentima nalazi *Strategija kulturne politike Zeničko-dobojskog kantona za period 2014-2020.* koja nije fokusirana na specifičnu općinu ili grad, te predstavlja okvirnu vodilju za područje cijelog Kantona.

Iako se u Gradu Zenica nalaze neke od najistaknutijih kulturnih institucija Zeničko-dobojskog kantona, brojne kulturne manifestacije te značajan baštinski potencijal srednjovjekovnog perioda, kulturni turizam nije partikularno obrađen u *Strategiji razvoja Općine Zenica 2012-2022.* Mjere definirane u okviru strateških ciljeva strategije, sadrže stavke koje se mogu dovesti u vezu sa kulturnim turizmom, međutim, iz ciljeva strategije može se zaključiti da turizam općenito, nije razvojni prioritet Grada Zenice.

Dva strateška dokumenta razvoja u kojima se kulturni turizam ne pominje u bilo kojem kapacitetu, su *Strategija razvoja općine Tešanj 2018-2027.* i *Strategija integriranog razvoja općine Zavidovići za period 2017-2026.* U odnosu na podatke koji su predstavljeni u Strategiji razvoja Općine Zavidovići, ovo područje ne posjeduje značajnije resurse na osnovu kojih bi se mogao očekivati razvoj kulturnog turizma. S druge strane, Općina Tešanj posjeduje značajne turističke potencijale u vidu kulturne baštine, institucija i kulturnih manifestacija, što odsustvo kulturnog turizma iz Strategije razvoja Općine Tešanj, predstavlja odraz lokalne javne politike prema ovoj oblasti.

Dva dokumenta u kojima se kulturni turizam pominje deklarativno (kroz nekoliko segmenata analize situacije) bez specifičnih mjera i ciljeva za razvoj su: *Strategija razvoja*

Zeničko-dobojskog kantona te Strategija razvoja turizma FBiH. Ovakav pristup djelimično se može pravdati činjenicom, da se radi o dokumentima koji tretiraju razvoj većih geografskih područja i organizacionih nivoa (FBiH, ZDK), te da konkretne mjere za razvoj u pojedinačnim Općinama ostaju kao zadatak lokalnih razvojnih strategija.

Strategije razvoja Grada Visoko te Općine Maglaj, kulturni turizam tretiraju u značajnijoj mjeri. Ovi strateški dokumenti elaboriraju potencijal i značaj kulturnog turizma za lokalni razvoj te definiraju konkretne mjere razvoja u okviru strateških i operativnih ciljeva. Jedini dokument u kojem se kulturni turizam tretira kao jasan razvojni prioritet odnosi se na *Strategiju razvoja kulture, turizma i sporta na području Općine Vareš 2019-2024*, koja sadrži jasnu viziju i ciljeve, analizu stanja, pregled realizacije mjera iz prethodne strategije razvoja, te konkretne mjere koje se odnose na razvoj kulturnog turizma za period 2019-2024. Međutim, kako se pomenuti dokument odnosi samo na jednu općinu ZDK, ovakav strateški pristup razvoju kulturnog turizma ne predstavlja refleksiju pristupa razvoju na području cijelog Kantona.

Zaključak

Na osnovu prikupljenih podataka, izvršena je procjena stanja kulturnog turizma na području Zeničko-dobojskog kantona te identificirane prepreke njegovom razvoju. Uprkos činjenici da Kanton raspolaže sa značajnim potencijalima za razvoj kulturnog turizma, može se zaključiti da njegov razvoj nije strateški podržan. U većini relevantnih strategija razvoja na području Kantona, kulturni turizam se ne razmatra kao značajan faktor budućeg ekonomskog razvoja, niti su njegovi potencijali ekonomski valorizovani. Kada su u pitanju projekti iz oblasti kulturnog turizma i njihovo finansiranje iz budžeta, ustanovljen je nedostatak javnih poziva fokusiranih na tu vrstu projekata kao i posebnih stavki u budžetima iz kojih bi se pomenuti finansirali. Odgovori ispitanika istraživanja također su ukazali na druge vrste prepreka, koje se primarno odnose na prepreke u legislativi (nedostatak zakonskih propisa na nivou Kantona), neadekvatna turistička infrastruktura, nedovoljna promocija kulturno-turističkih potencijala, nedovoljna ekspertiza osoblja te nedostatak turističke zajednice kao nosioca turističke djelatnosti Kantona. U narednom periodu, potrebno je ustanoviti zakonski okvir za oblast turizma, te osigurati strateški pristup održivom razvoju turizma i kulturnog turizma kroz izradu i implementaciju sektorskih razvojnih strategija. Veća finansijska izdvajanja iz kantonalnog i općinskog budžeta također su neophodna za značajniji razvoj kulturnog turizma, kao i razvoj svijesti o važnosti alternativnih izvora finansiranja koje suvremeni trendovi razvoja sektora kulture i turizma sve više zastupaju.

Literatura

1. Agencija za ekonomski razvoj Zenica ZEDA. (2012). *Strategija razvoja Općine Zenica 2012-2022*. <https://bit.ly/2QPuNnF>
2. Bosna-S Consulting. (2008). *Master plan razvoja turizma, očuvanja prirodnih vrijednosti i kulturnohistorijskih spomenika na području općina Vareš i Kakanj*. <https://bit.ly/3t7GdAk>
3. Delibašić, E. (2018). Stanje i perspektiva kulturnog turizma na području Zeničko-Dobojskog kantona. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta*, (16), 158-159, 161.

4. Đukić Dojčinović, V. (2005) *Kulturni turizam*. CLIO, 15, 185-186.
5. Jelinčić, D. (2008). *Abeceda kulturnog turizma*. Meandarmedia/Meandar, 41-42, 52.
6. Kukić, D., Hrnkaš, S., Delibašić, E. (2014). *Strategija kulturne politike Zeničko-dobojskog kantona za period 2014-2020*. Godina. Opća biblioteka Zenica (p. 38, 75)
7. McKercher, B., du Cros, H. (2002). *Cultural Tourism, The Partnership between Tourism and Cultural Heritage Management*. Haworth Press, 7, 9-10.
8. Općina Maglaj. (2019). *Strategija razvoja turizma i turističkih potencijala na općini Maglaj za period 2019 – 2024. godine*. <https://bit.ly/3ecmTh2>
9. Općina Tešanj. (2018). *Strategija razvoja Općine Tešanj 2018-2027*. <https://bit.ly/3nFSKtL>
10. Općina Vareš. (2019). *Strategija razvoja kulture na području Općine Vareš za period 2019-2024. godine*. <https://bit.ly/2QT4jS9>
11. Općina Visoko. (2017). *Strategija Razvoja Turizma Općine Visoko 2016-2024*. <https://bit.ly/3f4bu2f>
12. Općina Zavidovići. (2017). *Strategija integriranog razvoja Općine Zavidovići za period 2017-2026. godine*. <https://bit.ly/3xKesKE>
13. Richards, G. (2003). *What is Cultural Tourism?*. (van Maaren, A. Ed.), 3.
14. Zeničko-dobojski kanton. (2015). *Strategija razvoja Zeničko-dobojskog kantona za period 2016-2020*. <https://bit.ly/3vF4KP0>
15. Zeničko-dobojski kanton. (2019). *Akcioni plan za implementaciju Strategije razvoja Zeničko-dobojskog kantona za period 2019-2021*. Godina. <https://bit.ly/3t7YbTe>

OBSTACLES TO DEVELOPMENT OF CULTURAL TOURISM IN THE ZENICA-DOBOJ CANTON

Abstract

Zenica-Doboj Canton has a significant cultural tourism potential which is a resource basis for the development of cultural tourism and a possible future alternative to the still dominant industrial production. The aim of this paper is to determine the state of cultural tourism in the Canton and obstacles to its development. The research was conducted using the method of semi-structured interviews, which included 36 respondents from three target groups (representatives of cultural institutions, representatives of tourist agencies, and representatives of Ministries, municipal and city services responsible for the sectors of culture and tourism). In addition to the data collected by the aforementioned method, analysis of strategic development documents in the area of Zenica-Doboj Canton was performed, which sought to determine the presence and treatment manner of cultural tourism as a factor of the future Canton development. The results of the research will be partially presented in the strategic document for the development of cultural policy in ZDC.

Key words: *Zenica-Doboj Canton, tourism, cultural tourism, cultural-tourist potential, sustainable development, obstacles to development, development strategy*